

на които сж били нѣми свидетели. По-голѣмата частъ отъ „търговската“ и „частна“ кореспонденция отъ тази епоха е унищожена. При все това, отъ края на XVIII вѣкъ има запазени нѣкои „търговски“ и „частни“ писма, въ които се излагатъ нѣкои потресни моменти отъ изстѣпленията и опустошенията на кърджалии и даалии, даватъ се сведения за хода на правителственитѣ и бунтовнишкитѣ сили и пр.¹⁾ Тѣзи писма свидетелствуватъ, че грамотнитѣ българи си съобщавали единъ другиму по-значителни мѣстни случки, или събития, разиграли се далече отъ България и научени по разни пѣтища. Писма съ информационно съдържание били размѣняни, обаче, не само между емигранти и българи въ отоманската империя, но и между българи, живѣещи въ разнитѣ градове на Турция.

До двадесеттѣ години на XIX-и вѣкъ „търговскитѣ“ и „частни“ писма служили за осведомяване на населението щогоде върху събитията (политически, стопански, културни), които се разигравали въ страната и донѣкъде въ околнитѣ държави. Писмата, разбира се, не сж били единственото срдство за информиране. Куриери, татари, глашатаи — не преставатъ да играятъ своята роль на разпространители на новини. Така че, като смѣтаме „писмото“ за втора отъ първичнитѣ степени къмъ печатния вестникъ, съвсемъ не искаме да кажемъ, че по-проститѣ форми на осведомяване преставатъ да сжществуватъ. Както „рѣкописниятъ вестникъ“ сжществува дълго време следъ появата на печатния, както „говорящиятъ вестникъ“, който е служилъ на народитѣ преди десетки вѣкове, живѣе и днесъ, разбира се въ по-свършена форма — радио-вестникътъ, — тѣй сжщо и куриери, татари, глашатаи упражняватъ своята осведомителна функция едно-

¹⁾ Въ търговскитѣ писма отъ 1800 г. на габровския търговецъ Хр. Рачковъ, който е водилъ редовна кореспонденция съ габровскитѣ търговци въ Букурещъ х. Велча и х. Иванча Мустакови, както и съ х. Теодосия, описанията на кърджалийскитѣ изстѣпления заематъ значителна частъ отъ съдържанието имъ. Въ 1800 г., страхувайки се отъ даалиитѣ, Хр. Рачковъ, заедно съ брата си Пенча и съдружницитѣ си по закупуване на коприна, отишли въ Казанлъкъ.

Ето какъ подробно описва Хр. Рачковъ въ едно търговско писмо отъ 26 юний 1800 г. до х. Теодосия въ Букурещъ, положението въ Търново и издевателствата на даалиитѣ: „Ако питате за Търновъ сега са пакъ биятъ даалиитѣ и се Олу Джакилолу Манафъ Ибрахимъ Плевице аяна Халилъ и Карафези Мемишъ и испадиха сега пакъ харезитѣ и щатъ да влезятъ въ Търновъ се изгориха отвата селата анджекъ въ Търновъ до 40,000 хора аскеръ иматъ пашето Пляслиетъ Айданъ паша, Моса паша, х. Юмероолу Трастеникоолу, Хасанааджикъ Ибриамъ се са въ Търновъ чи сега Трастеникоолу съ ферманъ войвода